

Yazar/Author

Eray Coşar* Serkan KÜNÜ**

Makale Adı/Article Name

Yönetişim ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama***

The Relationship between Governance and Economic Growth: An Application on OECD Countries

ÖZ

Ekonomik büyüme ülkeler için temel bir hedef olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte ülkelerin ekonomik büyüme seviyeleri önemli farklılıklar gösterebilmektedir. Bu farklılık, ülkenin yönetişimi de dahil olmak üzere bir dizi faktörden kaynaklanabilmektedir. Ülkelerin sürdürülebilir ve kapsayıcı bir kalkınma hedeflediği bu dönemde, yönetişim yapılarının ekonomik sonuçlar üzerindeki etkilerinin anlaşılması önem arz etmektedir. Yönetişim göstergelerinin sosyal ve ekonomik hayat üzerindeki etkisinin öneminden hareketle ortaya çıkan bu çalışmada, yönetişim göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yönetişim göstergelerini temsilen hükümetin etkinliği, yolsuzluğun kontrolü, politik istikrar ve şiddetin -terörizmin yokluğu, düzenleyici kalite, hukukun üstünlüğü, ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik değişkenlerinin kullanıldığı çalışmada her bir göstergenin etkisi ayrı ayrı araştırılmıştır. Çalışma 2002 - 2020 yılları kapsamındaki veriler ile 38 OECD üyesi ülke için panel veri yöntemleri ile yürütülmüştür. Çalışma sonucunda yönetişim göstergelerinin büyüme üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu görülmüştür. Değişkenler bazında incelendiğinde ise büyüme üzerinde etkisi en yüksek olan yönetişim göstergesinin hukukun üstünlüğü olduğu tespit edilmiştir. Politik istikrar ve şiddetin - terörizmin yokluğu ile ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin ise istatistiki olarak anlamsız olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yönetişim, Ekonomik Büyüme, Kurumsal Ekonomi, Driscoll-Kraay Tahmincisi

ABSTRACT

Economic growth stands out as a fundamental goal for countries. However, the level of economic growth among countries can vary significantly. This variation can be caused by a number of factors, including a country's governance. At a time when countries are striving for sustainable and inclusive development, it is important to understand the impact of governance structures on economic outcomes. Given the importance of the impact of governance indicators on social and economic life, this study examines the impact of governance indicators on economic growth. The variables used to represent governance indicators are government effectiveness, control of corruption, political stability and absence of violence and terrorism, regulatory quality, rule of law, voice and accountability. The study is conducted using panel data methods for 38 OECD member countries with data covering the years 2002-2020. The results of the study show that governance indicators have a significant impact on growth. When the analysis is carried out on the basis of the variables, it is found that the governance indicator with the highest impact on growth is the rule of law. The effects of political stability and absence of violence and terrorism, voice and accountability indicators on economic growth are statistically insignificant.

Keywords: Governance, Economic Growth, Institutional Economics, Driscoll-Kraay Estimator

* Araştırmacı, eraycosar076@gmail.com,

** Doç. Dr., Iğdır Üniversitesi, serkan.kunu@igdir.edu.tr,

*** Bu makale "Yönetişim ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama" isimli tezden türetilmiştir.

Extended Abstract

The imperative of economic growth as a quintessential goal for sovereign states is universally acknowledged, serving not only as a catalyst for elevating living standards but also for augmenting national fiscal capacities. This enhancement of fiscal space, in turn, enables governments to allocate increased resources towards pivotal sectors such as health care, educational services, and infrastructure development. However, the variance observed in economic growth trajectories across nations can frequently be ascribed to the differential quality of governance that prevails within these jurisdictions. It has become increasingly evident that efficacious governance mechanisms play a crucial role in expediting economic development by instilling stability, curtailing corruption, and creating a nurturing environment for investment activities. Such observations underscore the exigency of conducting a meticulous examination of governance indicators, with the aim of elucidating their profound implications on economic outcomes. This scholarly endeavor establishes a robust analytical framework for dissecting the complex dynamics through which governance structures exert influence on economic growth and developmental pathways.

The focal point of the present investigation is to elucidate the impact exerted by governance indicators on economic growth, utilizing an expansive dataset encompassing 38 OECD countries over the period from 2002 to 2020. The variables scrutinized within this study encompass a broad spectrum of governance dimensions, including but not limited to, the political stability, control of corruption, regulatory quality, voice and accountability, and the rule of law. Each of these indicators encapsulates a unique facet of governance, thereby influencing economic activities, investment decisions, and productivity levels in diverse manners. Predominantly, the data for these indicators are procured from the World Bank's Worldwide Governance Indicators (WGI) project, renowned for its exhaustive and meticulous coverage of governance metrics on a global scale. The principal objective of this inquiry is to dissect the multifarious ways in which different governance dimensions impact economic performance across developed economies, thereby offering nuanced insights conducive to policy formulation aimed at engendering sustainable growth.

Addressing the methodological nuances of this analysis, the Driscoll-Kraay estimator has been employed to adeptly navigate the complexities associated with cross-sectional dependence, autocorrelation, and heteroskedasticity prevalent within the dataset. This estimator is particularly esteemed for its robustness in managing autocorrelation and for generating consistent standard errors in the presence of cross-sectional dependence, attributes that are indispensable for drawing precise inferences in studies concentrated on economic growth.

The selection of OECD countries as the focus of this study, alongside the comprehensive study period, has been strategically undertaken to encapsulate a diverse array of governance practices and their subsequent impacts on economic growth across developed economies. This deliberate methodological choice ensures that the analysis remains comprehensive, facilitating the derivation of findings that are both relevant and insightful.

The culmination of this scholarly investigation reveals that governance indicators significantly impact economic growth, with the rule of law emerging as the paramount governance dimension influencing economic expansion. This pivotal finding accentuates the indispensable role of legal frameworks in bolstering property rights, ensuring contract enforcement, and mitigating corruption, thereby laying a fertile groundwork for economic activities. Conversely, indicators such as political stability and voice and accountability, while integral to the governance fabric, did not exhibit a statistically significant direct impact on economic growth within this analysis. This observation suggests a more intricate and nuanced interplay between these governance dimensions and economic performance, highlighting the complexity of the governance-economic growth nexus.

The implications of these findings are profound for policymakers and governance strategists, underscoring the critical necessity of enhancing legal systems and regulatory quality. By prioritizing these areas, it is

posited that a stable and predictable business environment can be fostered, conducive to reducing transaction costs, promoting investments, and stimulating innovation. Hence, it is recommended that efforts to strengthen the rule of law, enhance transparency, and improve government effectiveness be prioritized as strategic levers for economic development.

Looking towards future research avenues, there exists a compelling imperative to broaden the scope of inquiry into the impact of institutional factors on economic growth. By incorporating diverse contexts, variables, and methodological approaches, it is anticipated that a richer theoretical and empirical understanding of the dynamic interplay between governance and economic growth can be achieved. Such scholarly endeavors will not only deepen our comprehension of the mechanisms through which governance influences economic outcomes but will also proffer actionable insights for policymakers endeavoring to cultivate environments conducive to sustained economic advancement. This expanded inquiry could encompass an examination of the effects of digital governance and the integration of technology in public administration, exploring how these modern dimensions of governance can further influence economic growth patterns and societal well-being.

Giriş

Yönetişim, siyasi, ekonomik ve yasal sistemler de dahil olmak üzere bir ülkenin yönetilme biçimini ifade etmekte; hükümetler, özel sektör kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve vatandaşlar gibi çeşitli paydaşlar arasındaki etkileşimleri yöneten mekanizmaları, süreçleri ve kurumları kapsamaktadır. İyi yönetim hukukun üstünlüğü, şeffaflık, hesap verebilirlik, siyasi istikrar, etkili kamu kurumları, mülkiyet haklarının korunması, yolsuzluğun olmaması ve katılımçılık gibi faktörler ile ifade edilebilirken, kötü yönetim ise yolsuzluk, şeffaflık eksikliği ve zayıf kurumlar gibi faktörler ile karakterize edilebilmektedir.

Ülkeler arası ekonomik büyüme farklılıklarının analizinde, yönetim faktörlerinin rolü kritik bir önem taşımaktadır. Etkin yönetim, işletmeler için stabil ve öngörülebilir bir çerçeve sağlayarak, yatırım ve ekonomik aktivitelerin canlanmasına önayak olabilmektedir. Aynı zamanda, ekonomik kaynakların verimli alanlara yönlendirilmesini engelleyebilecek yolsuzluk olaylarını minimize edebilmekte, böylece ekonomik büyümeyi destekleyici bir iklim yaratabilmektedir. İyi yönetişimin sağlanması, eğitim ve sağlık hizmetlerinin kalitesini artırarak, iş gücü piyasasında daha nitelikli ve sağlıklı bireylerin oluşmasına katkıda bulunabilmektedir. Bu bağlamda, iyi yönetim unsurları, ekonomik faaliyetleri ve yenilikçiliği teşvik eden, ve dolayısıyla ekonomik büyümeyi hızlandıran uygun bir ortamın oluşturulmasında temel bir rol üstlenmektedir. Ekonomik büyüme ile yönetim arasındaki ilişki Kurumsal İktisat teorisinin görüşleri perspektifinde açıklanabilmektedir. Kurumsal iktisat, ekonomik olayları ve süreçleri anlamak için kurumların rolünü vurgulayan bir ekonomi dalıdır. Kurallar, normlar, kurumsal yapılar ve kurumların işleyişi gibi unsurların ekonomik karar alma süreçlerini, kaynak tahsisi ve ekonomik büyümeyi nasıl etkilediğini incelemektedir. Yönetişim ise, kurumların yönetme ve yönetilmeye ilişkin yapısı, politika oluşturma mekanizmaları, hesap verebilirlik, şeffaflık, yolsuzlukla mücadele gibi unsurları kapsayan geniş bir kavramdır. Yönetişim, kurumsal iktisadın odaklandığı kurumların işleyişini ve etkinliğini değerlendirmek için kullanılan bir ölçüt olarak da karşımıza çıkmaktadır. İyi yönetim, hukukun üstünlüğü, şeffaflık, hesap verebilirlik gibi özelliklerin sağlandığı bir kurumsal çerçeveyi ifade etmektedir. Çalışmada yönetim ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki araştırılmış, 38 OECD üyesi ülkeye ait 2002 – 2020 yılları kapsamındaki veriler kullanılarak, farklı yönetim göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri incelenmiştir. Panel veri analizi yöntemiyle gerçekleştirilen analizde, her bir yönetim göstergesinin ekonomik

büyümeye olan etkisi ayrıntılı olarak ele alınmış ve söz konusu etkilerin değişkenlere bağlı olarak gösterebileceği farklılıklar değerlendirilmiştir. Çalışma üç başlık altında organize edilmiştir. “Kurumsal İktisat Perspektifinden İyi Yönetişim ve Ekonomik Büyüme” başlığında yönetim ve ekonomik büyüme ilişkisi kurumsal iktisadi görüşler bağlamında ele alınmıştır. Literatür özetinde, yönetim boyutlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştıran mevcut çalışmalar kapsamlı bir şekilde gözden geçirilmiştir. Ekonometrik uygulama başlığında yönetim göstergeleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki ampirik olarak incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünde elde edilen bulguların değerlendirildiği sonuç ve değerlendirme kısmı yer almaktadır.

1. Kurumsal İktisat Perspektifinden İyi Yönetişim ve Ekonomik Büyüme

Kurumsal iktisat çerçevesinde, kurumların ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, ekonomik birimlerin kararlarını ve davranışlarını etkileyen çeşitli yapısal faktörler aracılığıyla ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, kurumlar, eğitim seviyesi, tasarruf ve yatırım kararları gibi temel faktörlerin yanı sıra, yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve benimsenmesi süreçlerini de etkileyerek ekonomik büyümenin yönlendirilmesinde kritik bir işlev görmektedirler (Acemoğlu ve Robinson, 2012: 42). Bu bakış açısıyla uyumlu olarak, ekonomik büyümeyi teşvik eden kurumsal çerçevelerin oluşturulması, tasarruf düzeylerinin ve yatırımların artmasına, bu doğrultuda ekonomik aktörler tarafından araştırma ve geliştirmeye daha fazla zaman ve kaynak tahsis edilmesine yol açmaktadır. Sonuç olarak, bu süreç ülke ekonomisinde bir geçiş aşamasına geçmekte ve büyümenin hızlanmasını kolaylaştırmaktadır. Kurumsal iktisatçılar teşvik sistemi yaklaşımını ortaya koyarak ekonomik büyüme alanına önemli katkılarda bulunmuşlar ve büyüme literatürüne yeni bir bakış açısı kazandırmışlardır (İnal, 2014: 27).

Kurumsal bakış açısına göre, kurumların ekonomik performans üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabilir. Tarihsel olarak var olan tüm kurumların ekonomik kalkınmaya katkıda bulunması gerekmemektedir. Bunun ışığında, kurumsal ekonomistler kurumları kolaylaştırıcı ve engelleyici olmak üzere iki kategoride sınıflandırmaktadır. Kolaylaştırıcı kurumlar, bireyleri tercihleri ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik sisteme aktif olarak katılmaya teşvik eden kurumlardır. Kolaylaştırıcı kurumların oluşturulması için özel mülkiyet haklarını koruyan yasal bir çerçeve, tarafsız ve bağımsız bir yargı sistemi ve tüm ekonomik aktörlerin adil mübadele ve sözleşmeye dayalı anlaşmalar yapmasını sağlayan kamu hizmetlerine sahip olmak çok önemlidir (Acemoğlu ve Robinson, 2012: 74-76). Güvenli mülkiyet hakları, özerk bir yargı, destekleyici kamu hizmetleri ve özgürlüğün korunması gibi bu temel unsurlar, düzeni sağlamak için güç kullanma konusunda meşru bir tekele sahip olan kurumsal bir varlık olarak devlete bağlıdır.

Diğer yandan, toplumsal dayanışmayı baltalayan ve zenginlik ile iktidarı az sayıda kişinin kontrolü altında toplayarak ekonomik ve sosyal açıdan istikrarsız bir çevre yaratan engelleyici kurumlar bulunmaktadır. Bu tür yapıların egemen olduğu ekonomik sistemler, kısa süreliğine hızlı ekonomik gelişim gösterebilir; fakat, özellikle Sovyetler Birliği'nin örneğinde olduğu gibi, engelleyici yapıların uzun vadeli etkilerinin çöküşe neden olabileceği tarihsel olarak kanıtlanmıştır (Acemoglu ve Robinson, 2012: 42).

Günümüzde, kurumsal ekonomistlerin yanı sıra, ekonomi teorisyenleri de kurumsal değişkenlerin ekonomik performans üzerindeki belirleyici rolünü tanımaktadır. Ekonomik büyüme ile kurumsal dinamikler arasındaki bağlantıyı ele alan çalışmaları değerlendirildiğinde; mülkiyet haklarının korunması, yolsuzlukla mücadele, hukukun üstünlüğünün sağlanması ve politik istikrarın önemi gibi temaların öne çıktığı gözlemlenmektedir.

Mülkiyet Haklarının Korunması ve Ekonomik Büyüme: Mülkiyet haklarının tanımı ve önemi, toplumun adetleri, gelenekleri ve hukuki düzenlemeleri tarafından belirlenmektedir (Alchian, 1965: 817). Bu haklar, yolsuzluk, hukukun üstünlüğü, politik istikrar ve idari yapıların etkinliği gibi diğer önemli kurumsal öğelerle derin bir bağlantı içindedir. Mülkiyet haklarının etkin bir şekilde korunması, yatırımların ve bu yatırımların potansiyel getirilerinin keyfi engellere maruz kalmadan korunmasını sağlamaktadır. Mülkiyet hakları, bireysel, kurumsal ve uluslararası düzeylerde ele alınabilir. Bireysel düzeyde, mülkiyet hakları özellikle fikri mülkiyetin korunmasıyla ilişkili iken, kurumsal ve uluslararası düzeyde karlılık ve yatırımların göz önünde bulundurulduğu bir perspektifle değerlendirilmektedir.

Mülkiyet haklarının ekonomik gelişme üzerindeki rolü, ekonomik aktörlerin ürettikleri veya yaptıkları yatırımlardan elde ettikleri kazançları tam olarak yönetememeleri halinde, sermaye birikimi ve yenilikçilik motivasyonunun azalması prensibine dayanmaktadır. Mülkiyet haklarının korunması konusunda duyulan güvenin azalması hem fiziksel hem de beşerî yatırımların azalmasına ve dolayısıyla büyüme ivmesinin düşmesine yol açmaktadır (Rodrik, 2007: 156).

Yolsuzluk, Bürokratik Kalite ve Ekonomik Büyüme: Özel mülkiyet kavramının ortaya çıkmasıyla birlikte, özel mülkiyetin korunma ihtiyacı gündeme gelmiş ve meşru mülkiyeti korumak için devlet kurumunun oluşmasının önü açılmıştır. Ancak, bu oluşum aynı zamanda yolsuzluk sorununu da beraberinde getirmiştir. Yolsuzluk temel olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından kamu görevlilerinin yetkilerinin kötüye kullanılması, kayırmacılık, rüşvet ve zimmet gibi eylemlerle özel çıkarlar doğrultusunda yapılan suistimal olarak tanımlanmaktadır (UNDP, 2008: 7). Ekonomik çalışmalarda, ekonomik büyümeyi desteklediği iddia edilen yolsuzluk görüşlerine rağmen, Kurumsal İktisadi teori yolsuzluğun ekonomik ilerlemenin önünde ciddi bir engel teşkil ettiğini vurgulamaktadır.

Yolsuzluğun ekonomik büyümeye katkı sağladığı tezi, esas olarak iki temel sürece dayanmaktadır. "Hızlı para" adı verilen ilk süreç, yolsuzluk faaliyetlerinin ekonomik aktörlere bürokratik sınırlamaları aşma ve işlemlerini daha verimli bir şekilde yürütme imkanı tanıdığını iddia etmektedir. Bu, ekonomik işlemlerin genişlemesine ve hız kazanmasına, dolayısıyla ekonomik büyümenin pozitif yönde etkilenmesine olanak sağlayabilmektedir. İkinci süreç ise rüşvetin dinamiklerine işaret etmektedir. Bu görüş açısından, rüşvet verme potansiyeli olan kamu görevlilerinin yolsuzluk yapması, onların ekonomi içinde daha verimli çalışmalarına ve böylece genel ekonomik verimliliğin artmasına neden olabilmektedir. Bu bağlamda, yolsuzluğun ekonomik büyümeyi teşvik edebileceği sonucuna varılabilir (Mauro, 1995: 681). Yolsuzluğun ekonomik büyümeye zarar verdiğini öne süren, aralarında Kurumsal İktisatçıların da bulunduğu düşünürler, yolsuzluğun yaygın ve bürokrasinin işlevsiz olduğu ekonomilerde, yolsuzluğun ekonomik büyümeyi hem doğrudan hem de dolaylı yollarla olumsuz etkilediğini savunmuşlardır. Bu perspektife göre, yolsuzluğun büyüme üzerindeki olumsuz etkileri, çeşitli mekanizmalar vasıtasıyla kendini göstermektedir. Yolsuzluk, bürokrasi kalitesi ile doğrudan ilişkili olduğundan, yolsuzlukla ilgili tanımlanan bu aktarım mekanizmaları, özellikle bürokrasi kalitesinin zayıf olduğu durumlarda, dolaylı yollardan da etkili olabilmektedir. Söz konusu aktarım mekanizmaları, şu şekilde özetlenebilir (Mauro, 1995: 681; 1997: 6-7; Tanzi ve Davoodi, 1998: 42; Collier, 2002: 1-2): Ekonomik sistemlerde, etkin ve dürüst olmayan bürokratik yapıların varlığı, gerekli izinlerin ve lisansların verilmesinde gecikmelere neden olabilir. Bu durum, yatırımların zamanında gerçekleştirilememesine, teknolojik ilerlemenin yavaşlamasına, ekipman temininde aksaklıklara ve sonuç olarak üretkenliğin azalmasına yol açabilmektedir. Ekonomilerde yaygın olarak görülen yolsuzluk durumunda, iktisadi birimler, rüşvet gibi unsurları

vergi benzeri bir maliyet olarak algılama eğilimindedir. Bu durum, yatırımların beklenen getirisinin düşmesine ve yatırım yapma isteğinin azalmasına yol açarak ekonomik büyümenin azalmasına neden olabilmektedir. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yolsuzluğun varlığı, yurt dışı kaynaklı yardımlar ve para akımlarının verimli alanlarda kullanılmamasına yol açmaktadır. Bu durum ise kaynağı sağlayan tarafın para akımını kısıtlama kararı almasına neden olabilmektedir. Söz konusu husus özellikle iyi yönetim prensipleriyle bağlantılı olarak son dönemde sıkça gündeme gelmektedir. Yolsuzluğun vergi kaçakçılığı gibi vergiye ilişkin faaliyetlerde veya uygunsuz vergi muafiyetleri ve vergi afları gibi etkin bir bürokrasinin olmadığı durumlarda gerçekleşmesi, vergi gelirlerinde azalmaya neden olabilmekte ve bu da bütçe dengesi ve kaynak dağılımında etkinliğin bozulmasına yol açarak büyümeyi olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca, vergi gelirinin yetersiz olmasına bağlı olarak kaynak ihtiyacının artması halinde, yetkililerin piyasa faiz oranlarından daha düşük oranlarda borçlanma yoluna gitmeleri ve hukuki sınırlamaları ihlal etmeleri finansal yapıda bozulmaya neden olabilmektedir. Ekonomilerde, etkin bir bürokratik sistemin olmadığı ve yaygın yolsuzluğun yaşandığı durumlarda, kamu sektörünün gerçekleştirdiği ihaleler, yatırımlar, projeler ve hizmetlerin sayısı artabilmektedir. Söz konusu uygulamalar neticesinde kamu harcamalarının GSYİH içindeki payı artarken, yatırımların verimliliği azalabilmekte ve verimli sektörlere yapılan harcamaların miktarı düşebilmektedir.

Hukukun Üstünlüğü ve Ekonomik Büyüme: Hukukun üstünlüğü, kanunlar uygulanırken tüm fertlere eşit ve adil şekilde davranılması, yürütmenin hukuki açıdan denetlenebilir olması; toplumsal düzenin sağlanmasına yönelik kanunların anayasaya uygun olması; toplumsal düzeni sağlamak için yürütülecek olan faaliyetlerde belirli olan kanunların uygulanması ve kanun uygulamalarında farklı koşullara göre değişiklik yapılmaması; toplumsal düzeni sağlamak için yürütülecek olan faaliyetlerde kanun önceden belirlenmemiş ise, kanunların belirli kurallara uygun şekilde çıkarılması gibi temel hususlar çerçevesinde ele alınmaktadır.

Toplumsal düzenin sağlanmasında önemli bir rol oynayan hukukun üstünlüğü olgusu, ekonomik yapıyı da büyük ölçüde etkileyen bir yapıya sahiptir. Hukukun üstünlüğünün ekonomik büyümeyi bireysel güvenlik, mülkiyet ve sözleşmeler, hükümet denetimi ile yolsuzluk ve özel suçun kontrolü olmak üzere dört farklı kanal üzerinden etkilediği öne sürülmektedir (Haggard ve Tiede, 2011: s. 673-675). Ekonomik büyüme, kalkınma ve istikrar açısından, hukukun üstünlüğü ile ilgili kurumsal göstergelerin analiz edilmesi önemlidir. Ancak hukukun üstünlüğü ele alınırken öncelikli olarak, bireysel güvenlik sağlanmalıdır çünkü güvende hissetmeyen bireyler, mülkiyetin korunması ve sözleşmelerin uygulanması gibi hususların ekonomik ilişkiler üzerinde etkisi olmayacaktır. Mülkiyet hakları ve sözleşmelerin uygulanması gibi konuların, hukuk ile ekonomi arasındaki temel bağlantıyı oluşturduğu söylenebilir. Ancak, bu konulara geçmeden önce, daha önce de ifade edildiği gibi, bireysel güvenliğin sağlanması gerekmektedir. Mülkiyet haklarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, bireysel güvenlik ile doğrudan ilişkilidir. Ancak, burada güvenlikten kasıt bireylerin fiziksel veya psikolojik şiddetten korunmasından ziyade bireylerin haklarının diğer bireyler ve devlet tarafından korunduğu bir ortamı ifade etmektedir. Bireyler, mülkiyetlerine dayanan haklarının güvende olmadığı ve korunmadığı durumlarda yatırım yapma ve ticaret ilişkilerine girmek istemeyeceklerdir.

Genel olarak değerlendirildiğinde eğer yargı bağımsızlığı tam anlamıyla sağlanamaz, bütçe kontrolleri gerçekleştirilemez ve idari takdir yetkisi sınırları belirsiz kalırsa, hukukun üstünlüğü, mülkiyet hakları ve sözleşmelerin güvenliği kavramları etkisiz hale gelecektir. Bu durum, işlem maliyetlerini artırarak yatırımları azaltacak ve ekonomik büyümeyi yavaşlatacaktır. Bu nedenle, ülkenin hukuk sistemi, hükümetin yolsuzluk yoluyla ve bireylerin kişisel suçlar yoluyla

gerçekleştirebilecekleri potansiyel eylemlere karşı kısıtlayıcı bir rol oynamalıdır. Bu sayede işlem maliyetleri azaltılabilir ve mülkiyetin korunması sağlanabilir (Dobler, 2011: 71-72; Haggard ve Tiede, 2011: 675-676). Diğer taraftan hükümetin etkin bir şekilde sınırlandırılmasıyla birlikte, yargı bağımsızlığının tam anlamıyla sağlanması ve güçlerin ayrılığının garanti altına alınması, hukukun üstünlüğünün sosyal ve ekonomik alanlarda daha da güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu durum, yatırımların fiziksel ve beşerî sermayeye yönlendirilmesini teşvik edecek ve söz konusu yatırımların getirileri artış gösterecektir. Bunun yanı sıra, etkili bir şekilde uygulanan kurallar, ekonomik ve siyasi sisteme olan güveni artırarak, yerel ve küresel iş hacminin genişlemesine ve ekonomik büyümenin hızlanmasına zemin hazırlayacaktır (İnal, 2014: 28).

Politik İstikrarsızlık ve Ekonomik Büyüme: Politik istikrarsızlık hükümet düzeyinde istikrarsızlık ve toplumun hoşnutsuzluğu ve politik şiddet çerçevesinde olmak üzere iki biçimde meydana gelmektedir. Hükümet düzeyindeki politik istikrarsızlık, hükümetin istikrarı sağlayamamasından ötürü anayasal veya anayasaya aykırı (darbe vb.) yöntemler kullanarak halihazırdaki durumunu koruma eğilimini ifade etmektedir. Toplumun hoşnutsuzluğu ve politik şiddet kapsamındaki politik istikrarsızlık ise, bireylerin yaşadıkları ortamdaki istikrarı güven ve huzur çerçevesinde ele almaktadır (Alesina ve Perotti, 1996: 1205-1206).

Ekonomik büyümenin politik istikrar bağlamında incelenmesi, toplumsal düzeyde artan politik istikrarsızlık durumlarının, politikalar üzerindeki belirsizliği artıracak ve zaman zaman mülkiyet haklarının korunmasında ihlallere yol açabileceği görüşünü ortaya koymaktadır. Politika belirsizliğinin yükselmesi ve mülkiyet hakları ihlali riskinin artması, riskten kaçınma eğiliminde olan ekonomik aktörlerin yatırım kararlarını ertelemelerine veya daha istikrarlı ekonomilere yönelmelerine sebep olmakta, bu durum ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır. Ekonomi, düşük büyüme oranları ile karşı karşıya kaldığında, politik istikrarsızlığa neden olabileceği ülke deneyimleri tarafından gösterilmiştir. Dolayısıyla, ekonomik istikrarın politik istikrarsızlık üzerindeki etkisi formel ve informel olmak üzere iki yönde ortaya çıkmaktadır. Formel süreç açısından, demokratik endüstrileşmiş ekonomilerde, mevcut yönetimin yeniden seçilme olasılığı genellikle seçimlerden önceki büyüme oranına bağlıdır. Ekonomik istikrarın bozulması durumunda büyüme azalacak ve mevcut yönetim yeterli destek alamayacak, bu da sık sık hükümet değişikliklerine yol açacaktır. İformel süreç ise toplumsal memnuniyetsizlik aracılığıyla politik istikrarı etkilemektedir. Ekonomik büyümedeki düşüş, toplumsal hoşnutsuzluğu artıracak ve hükümete karşı grupların oluşmasına yol açacaktır. Bu durumda, toplumsal homojenlik bozulacak ve hükümetin anayasaya aykırı yollarla değiştirilmesi ve dolayısıyla politik istikrarın bozulması mümkün olacaktır. Ekonomik büyüme ve politik istikrarsızlık arasındaki geri besleme süreci, ekonomik krizlerden çıkışı zorlaştıracaktır. Ayrıca, büyüme ve politik istikrarsızlık arasındaki bu nedensellik, politik istikrarsızlığın kalıcı hale gelmesine neden olacaktır (Alesina ve Perotti, 1996: 1205-1206; Alesina ve diğ., 1996: 191-192).

2. Literatür Özeti

Yönetişim göstergeleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki, sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya katkıda bulunan faktörlere odaklanılarak ilgili literatürde sıklıkla araştırılmıştır. En yaygın olarak kullanılan yönetim göstergeleri setlerinden biri, Dünya Bankası tarafından geliştirilen Dünya Yönetişim Göstergeleri'dir (World Governance Indicators – WGI). Bu göstergeler yolsuzluğun kontrolü, hükümetin etkinliği, politik istikrar ve şiddetin – terörizmin yokluğu, düzenleyici kalite, hukukun üstünlüğü, ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik olmak üzere yönetişimin altı boyutundan oluşmaktadır. Bu boyutlar vatandaşlar, uzmanlar ve şirket

yöneticileriyle yapılan anketler dahil olmak üzere çeşitli veri kaynaklarına dayanmaktadır. Göstergeler bazında ele alındığında, yolsuzluk / yolsuzluğun kontrolü ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki ekseninde incelenen çalışmalar, yolsuzluğun ve yolsuzluğun kontrolünün ekonomik büyüme üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğuna dair kanıtlar sunmaktadır. yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ilk inceleyen çalışmalardan biri olan Leff (1964), Hindistan'ın sömürge yönetimindeki yolsuzluğun, bürokratik bürokrasiyi azaltarak ve özel yatırımı teşvik ederek ekonomik büyümeyi kolaylaştırdığını savunmuştur. Ancak zaman içerisinde geliştirilen çalışmalar yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerinde yatırımların azalması ve artan belirsizlik gibi olumsuz etkilerini vurgulamaya başlamışlardır. Mauro (1995), yolsuzluk düzeyindeki artışın yatırımları azalttığını, yatırımlardaki azalışın ise ekonomik büyümeyi azalttığını ortaya koymuştur. Gyimah-Brempong (2002), yolsuzluğun ekonomik büyümeyi hem doğrudan hem de fiziksel sermayeye yapılan yatırımın azalması yoluyla dolaylı olarak azalttığı tespit edilmiştir. Firman ve Munim (2022) yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte literatürde yolsuzluğun ekonomik büyümeyi artırdığı veya yolsuzluktaki artışın ekonomik büyümeyi belirli bir düzeye kadar artırdığı, bir noktadan sonra ekonomik büyümeyi azalttığı sonucuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur (Huang, 2012; Kesar ve Jena, 2022). Siyasi istikrar ve terörizmin yokluğu ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki ekseninde incelenen çalışmalar, söz konusu faktörlerin ekonomik büyümeyi teşvik etmek için önemli faktörler olduğunu, siyasi istikrarsızlık, şiddet ve terörizmin ise ekonomik kalkınmayı baltalayabileceğini göstermektedir. Barro (1991), politik istikrar ve beşerî sermayenin büyüme üzerinde pozitif yönde etkili olduğunu göstermiş; Devereux ve Wen (1998), Asteriou ve Price (2001) ve Jong-A-Pin (2009) tarafından yürütülen çalışmalarda politik istikrarsızlık düzeyinin artmasının büyümeyi olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Hukukun üstünlüğü ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki ekseninde incelenen çalışmalarda hukukun üstünlüğünün büyüme üzerindeki etkisinin genel olarak pozitif yönlü olduğu tespit edilmiştir (La Porta vd. 1997; Matsuo, 2005; Butkiewicz ve Yanikkaya, 2006). Tüm göstergelerin birlikte ele alındığı veya tek bir değişken haline getirilerek incelendiği çalışmalarda ise genel olarak yönetim göstergelerinin ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Scully, 1988; Yapraklı, 2008; Gani, 2011; Valeriani ve Peluso, 2011; Han ve diğ., 2014; Nawaz, 2015; Asghar ve diğ., 2015; Bayar, 2016; Kacho ve Dahmardeh, 2017; Azam, 2021; Tran ve diğ., 2021; Beyene, 2022). Bunun dışında siyasi kurumlar (Fedderke, 2001), düzenleyici kalite ve hukukun üstünlüğü (Gani, 2011; Bayar, 2016) ile ekonomik büyüme arasında istatitiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Çalışmalar değerlendirildiğinde, genel olarak kullanılan kurumsal kalite göstergelerinin ekonomik büyüme üzerinde olumlu yönde katkıları olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular kullanılan yöntem, analize dahil edilen ülke / ülkeler ve zaman aralıkları doğrultusunda değişkenlik göstermektedir.

3. Ekonometrik Uygulama

Çalışmanın bu bölümünde Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi 38 ülke için 2002-2020 dönemi verileri kullanılarak yönetim göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi panel veri analizi yöntemiyle analiz edilecektir.

Veri Seti, Değişkenler ve Model

Çalışma OECD üyesi 38 ülkeyi kapsamaktadır ve çalışmada söz konusu ülkelere ait 2002 – 2020 dönemi kapsamındaki veriler kullanılmıştır. Analize dahil edilen ülkeler ülkeler Tablo 1.'de yer almaktadır.

Almanya	Fransa	Kanada	Polonya
Amerika	Hollanda	Kolombiya	Portekiz
Avustralya	İrlanda	Kore	Slovak
Avusturya	İspanya	Kosta	Slovenya
Belçika	İsrail	Letonya	Şili
Birleşik	İsveç	Litvanya	Türkiye
Çek	İsviçre	Lüksemburg	Yeni
Danimarka	İtalya	Macaristan	Yunanistan
Estonya	İzlanda	Meksika	
Finlandiya	Japonya	Norveç	

Tablo 1. Analizde Kullanılan Ülkeler

Çalışmada ekonomik büyümeyi temsilen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) kullanılmış; yolsuzluğun kontrolü, hükümetin etkinliği, politik istikrar ve şiddetin -terörizmin yokluğu, düzenleyici kalite, hukukun üstünlüğü, ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik olamk üzere yönetim değişkenlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ayrıca sermayeyi temsilen Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu, emeği temsilen toplam işgücü ve 2008 krizini temsilen oluşturulan kukla değişken açıklayıcı değişkenler olarak tahminlere eklenmiştir. Analizde kullanılan değişkenlere ilişkin açıklamalar ve elde edildikleri kaynaklar Tablo 2.'de yer almaktadır.

Değişkenler	Açıklama	Kaynak
lgdp	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (Sabit Fiyatlarla, ABD Doları)	Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri
lgfcf	Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu % GSYH	Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri
llabf	Toplam İşgücü	Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri
lcorr	Yolsuzluğun Kontrolü	Dünya Bankası Küresel Yönetişim Göstergeleri
lgovef	Hükümetin Etkinliği	Dünya Bankası Küresel Yönetişim Göstergeleri
lpolst	Politik İstikrar ve Şiddetin - Terörizmin Yokluğu	Dünya Bankası Küresel Yönetişim Göstergeleri
lregq	Düzenleyici Kalite	Dünya Bankası Küresel Yönetişim Göstergeleri
llaw	Hukukun Üstünlüğü	Dünya Bankası Küresel Yönetişim Göstergeleri
lvoice	İfade Özgürlüğü ve Hesap Verebilirlik	Dünya Bankası Küresel Yönetişim Göstergeleri
Dummy08	2008 Krizi'ni temsilen oluşturulan kukla değişken (2008 yılında "1", kalan yıllarda "0" değerini almaktadır.)	Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2. Analizde Kullanılan Değişkenler ve Kaynakları

Analizde kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 3'te yer almaktadır.

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
lgdp	722	10.211	0.714	8.294	11.629
lgfcf	722	3.098	0.182	2.358	3.981
llabf	722	15.648	1.488	12.050	18.929
lcorr	722	4.376	0.242	2.905	4.605
lgovef	722	4.419	0.165	3.696	4.605
lpolst	722	4.132	0.600	0.005	4.605
lregq	722	4.434	0.141	3.949	4.605
llaw	722	4.393	0.241	3.292	4.605
lvoice	722	4.404	0.220	3.164	4.605

Tablo 3. Tanımlayıcı İstatistikler

Tabloda değişkenlere ilişkin gözlem sayısı, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler gibi sonuçlar yer almaktadır. Analizde her bir değişken için kullanılan 722 gözlem bulunmaktadır.

Analizde kullanılan modellere ilişkin denklemler aşağıdaki gibidir:

$$lgdp_{it} = a_1lgfcf_{it} + a_2llabf_{it} + a_3lcorr_{it} + a_4dummy_{08it} + e_{it} \quad (1)$$

$$lgdp_{it} = \beta_1lgfcf_{it} + \beta_2llabf_{it} + \beta_3lgovef_{it} + \beta_4dummy_{08it} + e_{it} \quad (2)$$

$$lgdp_{it} = \gamma_1lgfcf_{it} + \gamma_2llabf_{it} + \gamma_3lpolst_{it} + \gamma_4dummy_{08it} + e_{it} \quad (3)$$

$$lgdp_{it} = \delta_1lgfcf_{it} + \delta_2llabf_{it} + \delta_3lregq_{it} + \delta_4dummy_{08it} + e_{it} \quad (4)$$

$$lgdp_{it} = \theta_1lgfcf_{it} + \theta_2llabf_{it} + \theta_3llaw_{it} + \theta_4dummy_{08it} + e_{it} \quad (5)$$

$$lgdp_{it} = \vartheta_1lgfcf_{it} + \vartheta_2llabf_{it} + \vartheta_3lvoice_{it} + \vartheta_4dummy_{08it} + e_{it} \quad (6)$$

Denklemlerde; i birim t zaman boyutu olmak üzere, $lgdp_{it}$, GSYİH'yi; $lgfcf_{it}$ sabit sermaye oluşumunu; $llabfor_{it}$, toplam işgücünü, $lcorr_{it}$, yolsuzluğun kontrolünü; $lgovef_{it}$, hükümetin etkinliğini; $lpolst_{it}$, politik istikrar ve şiddetin -terörizmin yokluğunu; $lregq_{it}$, düzenleyici kaliteyi; $llaw_{it}$, hukukun üstünlüğünü; $lvoice_{it}$, ifade özgürlüğü ve hesap verebilirliği, $dummy_{08it}$, 2008 Krizi'ni temsilen oluşturulan kukla değişkeni; e_{it} , hata terimini ifade etmektedir. Tüm değişkenler doğal logaritmaları alınarak modellere dahil edilmiştir.

3.1. Uygulama Sonuçları

Çalışmanın bu bölümünde 38 OECD ülkesinden, 2002 – 2020 dönemi kapsamında elde edilen veriler kullanılarak kurumsal göstergelerin büyüme üzerindeki etkileri incelenecektir. Çalışmada öncelikli klasik, sabit ve rassal etkiler modellerinden hangisinin seçileceğine F, LM ve Hausman testleri ile karar verilmiş ve elde edilen modeller üzerinde temel varsayım testleri yapılmıştır. Bu testler sonucunda temel varsayımdan sapmaları gidermek amacıyla modeller Driscoll Kraay Dirençli Standart Hatalar tahmincisi tahmincisiyle tekrar tahmin edilmiştir.

F ve LM testlerinde, boş hipotez birim ve/veya zaman etkilerinin yokluğu varsayımı üzerine kurulurken, alternatif hipotez bu etkilerin varlığını varsaymaktadır. Her iki testte de boş

hipotezlerin reddedilmesi, modellerde en az bir etkinin varlığına işaret etmektedir ve klasik modelin uygulanabilir olmadığını göstermektedir. Birim ve zaman etkilerinin sabit mi yoksa tesadüfi mi olduğuna dair karar, k serbestlik dereceli ki-kare (χ^2) dağılımına uyan Hausman testi ile belirlenmektedir (Baltagi, 2008). Hausman testinde, boş hipotez hata terimi ile bağımsız değişkenler arasında korelasyon olmadığını varsayarken, alternatif hipotez böyle bir korelasyonun varlığını ileri sürer. Boş hipotez reddedilemediğinde, tesadüfi etkiler modelinin uygun olduğu sonucuna varılır (Tatoğlu Yerdelen, 2012). Ek 1'de F, LM ve Hausman testlerinin sonuçları sunulmaktadır. Tabloda yer alan verilere göre F ve LM testlerinden elde edilen sonuçlar klasik modelin uygun olmadığını göstermektedir. Hausman testinin sonucu rassal etkiler modelinin tutarsız, sabit etkiler modelinin ise uygun olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, temel varsayımlardan sapmaları tespit etmek amacıyla, her model denklemi için oluşturulan sabit etkiler modellerine heteroskedastisite, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı testleri uygulanmıştır. Modellere uygulanan temel varsayım testi sonuçları Ek 2'de yer almaktadır. Temel varsayım testleri sonuçlarına göre kurulan her bir modelde değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılık problemlerinin mevcut olduğu görülmüştür. Söz konusu varsayımdan sapmaları gidermek amacıyla sabit etkiler modelleri, Driscoll – Kraay Standart Hatalar Sabit Etkiler tahmincisi yardımıyla tekrar tahmin edilmiştir. Her bir model için gerçekleştirilen tahmin sonuçları Tablo 4, Tablo 5, Tablo 6, Tablo 7, Tablo 8 ve Tablo 9'da sunulmaktadır.

Değişkenler	Katsayı	Drisc/Kraay St. Hata	Olasılık Değeri
lgfcf	0.081	0.053	0.140
llabf	0.929***	0.063	0.000
lcorr	0.226***	0.067	0.003
dummy08	-0.039**	0.016	0.028
Sabit	-5.563***	1.103	0.000

Tablo 4. Model 1. Driscoll-Kraay Sabit Etkiler Tahmin Sonuçları

Not: *** ve **, sırasıyla %1 ve %5 önem seviyesinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 4'te yolsuzluğun kontrolünün büyüme üzerindeki etkisinin incelendiği Model 1 sonuçları yer almaktadır. Elde edilen sonuçlar modele açıklayıcı değişken olarak dahil edilen işgücü değişkeninin büyümeyi pozitif, 2008 Krizini temsilen modele eklenen kukla değişkenin beklendiği gibi büyümeyi negatif ve istatistiki olarak anlamlı şekilde etkilediği göstermektedir. Yolsuzluğun kontrolü değişkeninin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin pozitif ve istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre yolsuzluğun kontrolündeki %1'lik artış ekonomik büyüme üzerinde %0.226 artışa yol açmaktadır. Elde edilen bu sonuç yolsuzluğun kontrolündeki artışın ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiler oluşturabileceğini göstermektedir.

Değişkenler	Katsayı	Drisc/Kraay St. Hata	Olasılık Değeri
lgfcf	0.082	0.052	0.135
llabf	0.902***	0.069	0.000
lgovef	0.549***	0.098	0.000
dummy08	-0.034**	0.017	0.058
Sabit	-6.577***	1.361	0.000

Tablo 5. Model 2. Driscoll-Kraay Sabit Etkiler Tahmin Sonuçları

Not: *** ve **, sırasıyla %1 ve %5 önem seviyesinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 5'te hükümetin etkinliğinin büyüme üzerindeki etkisinin incelendiği Model 2 sonuçları yer almaktadır. Elde edilen sonuçlar modele açıklayıcı değişken olarak dahil edilen işgücü

değişkeninin büyümeyi pozitif, 2008 Krizini temsilen modele eklenen kukla değişkenin beklendiği gibi büyümeyi negatif ve istatistiki olarak anlamlı şekilde etkilediği göstermektedir. Hükümetin etkinliği değişkeninin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin pozitif ve istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre hükümetin etkinliğindeki %1'lik artış ekonomik büyüme üzerinde %0.549 artışa yol açmaktadır. Elde edilen bu sonuç hükümetin etkinliğindeki artışın ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiler oluşturabileceğini göstermektedir.

Değişkenler	Katsayı	Drisc/Kraay St. Hata	Olasılık Değeri
lgfcf	0.106**	0.047	0.037
llabf	0.852***	0.053	0.000
lpolst	0.002	0.018	0.924
dummy08	-0.036**	0.017	0.052
Sabit	-3.459***	0.748	0.000

Tablo 6. Model 3. Driscoll-Kraay Sabit Etkiler Tahmin Sonuçları

Not: *** ve **, sırasıyla %1 ve %5 önem seviyesinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 6'da politik istikrarın büyüme üzerindeki etkisinin incelendiği Model 3 sonuçları yer almaktadır. Elde edilen sonuçlar modele açıklayıcı değişken olarak dahil edilen işgücü ve sermaye değişkenlerinin büyümeyi pozitif, 2008 Krizini temsilen modele eklenen kukla değişkenin beklendiği gibi büyümeyi negatif ve istatistiki olarak anlamlı şekilde etkilediği göstermektedir. Politik istikrar değişkeni ile ekonomik büyüme arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Değişkenler	Katsayı	Drisc/Kraay St. Hata	Olasılık Değeri
lgfcf	0.051	0.067	0.452
llabf	0.829***	0.054	0.000
lregq	0.514***	0.145	0.002
dummy08	-0.037**	0.017	0.039
Sabit	-5.191***	1.142	0.000

Tablo 7. Model 4. Driscoll-Kraay Sabit Etkiler Tahmin Sonuçları

Not: *** ve **, sırasıyla %1 ve %5 önem seviyesinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 7'de düzenleyici kalitenin büyüme üzerindeki etkisinin incelendiği Model 4 sonuçları yer almaktadır. Elde edilen sonuçlar modele açıklayıcı değişken olarak dahil edilen işgücü değişkeninin büyümeyi pozitif, 2008 Krizini temsilen modele eklenen kukla değişkenin beklendiği gibi büyümeyi negatif ve istatistiki olarak anlamlı şekilde etkilediği göstermektedir. Düzenleyici kalite değişkeninin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin pozitif ve istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre düzenleyici kalitedeki %1'lik artış ekonomik büyüme üzerinde %0.514 artışa yol açmaktadır. Elde edilen bu sonuç düzenleyici kalitedeki artışın ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiler oluşturabileceğini göstermektedir.

Değişkenler	Katsayı	St. Hata	Olasılık Değeri
lgfcf	0.070	0.056	0.229
llabf	0.922***	0.072	0.000
llaw	0.591***	0.125	0.000
dummy08	-0.038**	0.016	0.027
Sabit	-7.037***	1.430	0.000

Tablo 8. Model 5. Driscoll-Kraay Sabit Etkiler Tahmin Sonuçları

Not: *** ve **, sırasıyla %1 ve %5 önem seviyesinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 8’de hukukun üstünlüğünün büyüme üzerindeki etkisinin incelendiği Model 5 sonuçları yer almaktadır. Elde edilen sonuçlar modele açıklayıcı değişken olarak dahil edilen işgücü değişkeninin büyümeyi pozitif, 2008 Krizini temsilen modele eklenen kukla değişkenin beklendiği gibi büyümeyi negatif ve istatistiki olarak anlamlı şekilde etkilediği göstermektedir. Hukukun üstünlüğü değişkeninin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin pozitif ve istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre düzenleyici kalitedeki %1’lik artış ekonomik büyüme üzerinde %0.591 artışa yol açmaktadır. Elde edilen bu sonuç hukukun üstünlüğündeki artışın ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiler oluşturabileceğini göstermektedir.

Değişkenler	Katsayı	St. Hata	Olasılık Değeri
lgfcf	0.108**	0.047	0.034
llabf	0.845***	0.057	0.000
lvoice	-0.035	0.066	0.604
dummy08	-0.036**	0.017	0.048
Sabit	-3.191***	0.935	0.003

Tablo 9. Model 6. Driscoll-Kraay Sabit Etkiler Tahmin Sonuçları

Not: *** ve **, sırasıyla %1 ve %5 önem seviyesinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 9’da ifade özgürlüğü ve hesap verebilirliğin büyüme üzerindeki etkisinin incelendiği Model 6 sonuçları yer almaktadır. Elde edilen sonuçlar modele açıklayıcı değişken olarak dahil edilen işgücü ve sermaye değişkenlerinin büyümeyi pozitif, 2008 Krizini temsilen modele eklenen kukla değişkenin beklendiği gibi büyümeyi negatif ve istatistiki olarak anlamlı şekilde etkilediği göstermektedir. İfade özgürlüğü ve hesap verebilirlik değişkeni ile ekonomik büyüme arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Sonuç

Ekonomik büyüme teorisi için zaman içinde geliştirilen hipotezler arasında birtakım görüş ayrılıkları ortaya çıkmış, söz konusu görüş ayrılıkları büyümenin sağlanmasına yönelik uygulanacak politikalarda da farklı görüşler öne sürülmesine yol açmıştır. Ekonomik büyüme konusunda Neo-klasik büyüme teorisi ve kurumsal iktisat olmak üzere iki ana düşünce ekolu bulunmaktadır. Neo-klasik büyüme teorisi, ekonomik büyümenin sermaye birikimi, teknolojik ilerleme ve nüfus artışı gibi faktörler tarafından yönlendirildiğini savunmaktadır. Öte yandan kurumsal iktisat, ekonomik büyümenin bir ülkenin hukuk sistemi, siyasi sistemi ve sosyal normları gibi kurumlarından da etkilendiğini öne sürmektedir.

Neo-klasik büyüme teorisi uzun yıllar boyunca ekonomik büyüme alanında hâkim paradigma olmuştur. Ancak son yıllarda, kurumsal faktörlerin de ekonomik büyümede önemli bir rol oynadığını gösteren kanıtlar giderek artmaktadır. Çalışmalarda güçlü kurumlara sahip ülkelerin daha yüksek ekonomik büyüme oranlarına sahip olma eğiliminde olduğu öne çıkmaktadır. Bu durum kurumsal ekonomiye olan ilginin canlanmasına yol açmıştır. Kurumsal ekonomik görüşe göre ülkelerde uygulanacak politikalar ülkelerin kurumsal yapılarına bağlı olarak farklı sonuçlara yol açabilmektedir. Ekonomik büyüme açısından kurumsal yaklaşım, ekonomi politikalarının etkinliğinin bir ülkenin hükümetin siyasi istikrarı, mülkiyet haklarının korunması, yolsuzluk seviyesi ve hukuk sisteminin işleyişi gibi unsurları içeren kurumsal ortamına bağlı olduğunu savunmaktadır. Bu görüşe göre eğer kurumsal ortam zayıfsa, ekonomi politikalarının etkili olma olasılığı daha düşüktür. Çünkü zayıf kurumsal ortam, bireylerin ve işletmelerin yatırım yapması ve büyümesi için caydırıcı unsurlar yaratabilir. Bu nedenle kurumsal yaklaşım, politika

yapıcıların ekonomik büyümeyi teşvik etmek için güçlü bir kurumsal ortam yaratmaya odaklanmaları gerektiğini öne sürmektedir.

Bu çalışma, kurumların sosyal ve ekonomik hayat üzerindeki etkisinin öneminden hareketle ortaya çıkmıştır. Çalışmada kurumsal faktörler çerçevesinde ele alınan yönetim göstergelerinin ekonomik büyümeyi ne ölçüde etkilediği ve söz konusu etkinin belirli kurumsal değişkene bağlı olarak değişip değişmediği incelemeye tabi tutulmuştur. Bu amaç doğrultusunda OECD üyesi 38 ülkede 2002 – 2020 dönemi kapsamında yönetim göstergelerinin büyüme üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Çalışmada ekonomik büyümeyi temsilen GSYİH kullanılmış; yolsuzluğun kontrolü, hükümetin etkinliği, politik istikrar ve şiddetin -terörizmin yokluğu, düzenleyici kalite, hukukun üstünlüğü, ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik olmak üzere yönetim göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ayrıca açıklayıcı değişkenler olarak sermaye ve emek göstergeleri ile 2008 krizini temsilen oluşturulan kukla değişken modellere dahil edilmiştir. Analiz panel veri yöntemleri ile yürütülmüş, her bir göstergenin etkisinin ayrı ayrı incelenebilmesi için altı farklı model kurulmuştur. Öncelikle bazı ön testler yapılarak sabit etkiler modelinin geçerli olduğuna karar verilmiş, ardından tespit edilen modeller üzerinde temel varsayım testleri yapılmıştır. Bu testler sonucunda temel varsayımdan sapmaları gidermek amacıyla modeller Driscoll Kraay Dirençli Standart Hatalar Sabit Etkiler tahmincisi tahmincisiyle tekrar tahmin edilmiştir. Elde edilen bulgular açıklayıcı değişkenler açısından incelendiğinde tüm modellerde genel olarak işgücü değişkeninin büyümeyi pozitif, 2008 Krizini temsilen modele eklenen kukla değişkenin beklendiği gibi büyümeyi negatif ve istatistiki olarak anlamlı şekilde etkilediği göstermiştir. Sonuçlar yönetim göstergeleri açısından incelendiğinde ise;

- Yolsuzluğun kontrolü değişkeninin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin pozitif ve istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre yolsuzluğun kontrolündeki %1'lik artış ekonomik büyüme üzerinde %0.226 artışa yol açmaktadır.
- Hükümetin etkinliği değişkeninin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin pozitif ve istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre hükümetin etkinliğindeki %1'lik artış ekonomik büyüme üzerinde %0.549 artışa yol açmaktadır.
- Düzenleyici kalite değişkeninin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin pozitif ve istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre düzenleyici kalitedeki %1'lik artış ekonomik büyüme üzerinde %0.514 artışa yol açmaktadır.
- Hukukun üstünlüğü değişkeninin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin pozitif ve istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre düzenleyici kalitedeki %1'lik artış ekonomik büyüme üzerinde %0.591 artışa yol açmaktadır.
- Politik istikrar değişkeni ve ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik değişkeni ile ekonomik büyüme arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Sonuçlar katsayı itibarıyla büyüme üzerinde en yüksek etkili olan değişkenin hukukun üstünlüğü olduğunu göstermiştir. Hukukun üstünlüğünü sırasıyla hükümetin etkinliği ve düzenleyici kalite değişkenleri izlemiş, son sırada yolsuzluğun kontrolü değişkeni yer almıştır. Politik istikrar ile ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik göstergelerinin ele alınan dönem ve ülke grubu kapsamında ekonomik büyüme üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmüştür. İstatistiki olarak anlamsız ilişki görülen sonuçlar Fedderke (2001) ve Huang ve Ho (2017) çalışmaları ile örtüşmektedir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulguların genel olarak literatürde yer alan çalışmalarla örtüştüğü, kurumsal göstergelerin genel olarak büyüme üzerinde destekleyici bir rol oynayabileceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yönetimi temsilen kullanılan kurumsal göstergelerdeki iyileşme

yatırımları ve yeniliği teşvik edebilecek istikrarlı ve öngörülebilir bir ortam sağlayabilecektir. Diğer taraftan kurumsal göstergelerdeki iyileşme işlem maliyetlerinin düşürülmesine yardımcı olabilecek, anlaşmazlıkların çözülmesi, sözleşmelerin uygulanması ve mülkiyet haklarının korunmasını sağlayabilecektir. Böylece söz konusu faaliyetler için harcanması gereken zaman ve masrafları azaltarak diğer üretken faaliyetler için kaynak ayrılmasına yol açabilecektir. Ayrıca bu iyileşme hukukun üstünlüğünü güçlendirerek yolsuzluğu ve belirsizliği azaltabilecek, böylece ekonomik faaliyetler için daha elverişli bir ortam oluşabilecek ve büyümede artış sağlanabilecektir. Buradan hareketle politika yapımcılar tarafından yasaların adil ve tarafsız olması ve tutarlı bir şekilde uygulanmasını sağlamaya yönelik tedbirler uygulanarak hukukun üstünlüğü güçlendirilebilir. Şeffaflık ve hesap verebilirlik mekanizmalarının güçlendirilmesi ve yargı bağımsızlığının artırılması gibi yolsuzlukla mücadele tedbirleri uygulanabilir. İktidarın barışçıl bir şekilde el değiştirmesini sağlamak, farklı siyasi aktörler arasında uzlaşma oluşturmak ve çatışmaları barışçıl bir şekilde çözmek gibi tedbirlerle siyasi istikrar teşvik edilebilir. Kamu sektörü tarafından sağlanan kamu hizmetlerinin kalitesinin artırılması ve siyasi baskılardan korunması, buna bağlı olarak halkın hükümete olan güveninin artırılmasına yönelik uygulamalar ile hükümetin etkinliği artırılabilir.

Çalışma, kurumsal faktörlerin ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabileceğini ortaya koymuştur. Ancak kurumsal göstergeleri kullanan çalışmaların bulguları döneme, ülkelere, değişkenlere ve kullanılan yöntemlere bağlı olarak değişmektedir (Butkiewicz ve Yanikkaya, 2006). Bu nedenle, kurumsal faktörlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisine ilişkin farklı değişkenler kullanarak farklı dönemler ve birimler kapsamında çalışmaların yürütülmesinin teorik ve ampirik bir anlayış geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty*. Profile Books.
- Alesina, A., & Perotti, R. (1996). Income distribution, political instability, and investment. *European Economic Review*, 40(6), 1203-1228.
- Alesina, A., Özler, S., Roubini, N., & Swagel, P. (1996). Political instability and economic growth. *Journal of Economic Growth*, 1(2), 189-211.
- Asghar, N., Qureshi, D. S., & Nadeem, M. (2015). Institutional quality and economic growth: Panel ARDL analysis for selected developing economies of Asia. *South Asian Studies*, 30(2), 381-404.
- Asteriou, D., & Price, S. (2001). Political instability and economic growth: UK time series evidence. *Scottish Journal of Political Economy*, 48(4), 383-399.
- Azam, M. (2022). Governance and economic growth: Evidence from 14 Latin America and Caribbean countries. *Journal of the Knowledge Economy*, 13(2), 1470-1495.
- Baltagi, B. (2008). *Econometric analysis of panel data*. John Wiley & Sons.
- Barro, R. J. (1991). A cross-country study of growth, saving, and government. In B. D. Bernheim & J. B. Shoven (Eds.), *National saving and economic performance* (pp. 271-304). University of Chicago Press.
- Bayar, Y. (2016). Public governance and economic growth in the transitional economies of the European Union. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 12(48), 5-18.

- Beyene, A. B. (2022). Governance quality and economic growth in Sub-Saharan Africa: The dynamic panel model. *Journal of Economic and Administrative Sciences*. Ahead of print, 1-15.
- Butkiewicz, J. L., & Yanikkaya, H. (2006). Institutional quality and economic growth: Maintenance of the rule of law or democratic institutions, or both?. *Economic Modelling*, 23(4), 648-661.
- Collier, M. W. (2002). Explaining Corruption: An Institutional Choice Approach. *Crime, Law and Social Change*, 38(1), 1-32.
- Devereux, M. B., & Wen, J.-F. (1998). Political instability, capital taxation, and growth. *European Economic Review*, 42(9), 1635-1651.
- Dobler, C. (2011). *The impact of formal and informal institutions on economic growth: A case study on the MENA region*. Peter Lang.
- Firman, F., & Munim, F. (2022). Corruption and economic growth in ASEAN-5 countries. *Jurnal Ekonomi Pembangunan*, 20(1), 25-38.
- Gani, A. (2011). Governance and growth in developing countries. *Journal of Economic Issues*, 45(1), 19-40.
- Gyimah-Brempong, K. (2002). Corruption, economic growth, and income inequality in Africa. *Economics of governance*, 3, 183-209.
- Haggard, S., & Tiede, L. (2011). The rule of law and economic growth: Where are we?. *World Development*, 39(5), 673-685.
- Han, X., Khan, H. A., & Zhuang, J. (2014). Do governance indicators explain development performance? A cross-country analysis. *Asian Development Bank Economics Working Paper Series*, (417).
- Huang, C. J. (2012). Corruption, economic growth, and income inequality: Evidence from ten countries in Asia. *International Journal of Economics and Management Engineering*, 6(6), 1141-1145.
- İnal, V. (2014). Az gittik uz gittik, bir arpa boyu yol gittik: İkinci kısım. *İktisat ve Toplum Dergisi*, (43), 21-29.
- Jong-A-Pin, R. (2009). On the measurement of political instability and its impact on economic growth. *European Journal of Political Economy*, 25(1), 15-29.
- Kacho, A. A., & Dahmardeh, N. (2017). The effects of financial development and institutional quality on economic growth with the dynamic panel data generalized moment method: Evidence from the Organization for Economical Cooperation and Development countries. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7(3), 461-467.
- Kesar, A., & Jena, P. K. (2022). Corruption and economic growth: Empirical evidence from BRICS nations. In *Studies in International Economics and Finance: Essays in Honour of Prof. Bandi Kamaiah* (pp. 183-202). Springer Singapore.
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1997). Legal determinants of external finance. *The journal of finance*, 52(3), 1131-1150.
- Matsuo, H. (2005). The Rule of Law and Economic Development: A Cause or a Result?. In *The Role of Law in Development: Past, Present and Future*. CALE Books, 2.

- Mauro, P. (1995). Corruption and Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 110(3), 681-712.
- Nawaz, S. (2015). Growth Effects of Institutions: A Disaggregated Analysis. *Economic Modelling*, 45, 118-126.
- Rodrik, D. (2007). *One Economics, Many Recipes: Globalization, Institutions, and Economic Growth*. Princeton University Press.
- Scully, G. W. (1988). The Institutional Framework and Economic Development. *Journal of Political Economy*, 96(3), 652-662.
- Tanzi, V., & Davoodi, H. (1998). Corruption, public investment, and growth. In *The Welfare State, Public Investment, and Growth: Selected Papers from the 53 rd Congress of the International Institute of Public Finance* (pp. 41-60). Springer Japan.
- Tatoğlu Yerdelen, F. (2012). *Panel Veri Ekonometrisi*. Beta Yayıncılık.
- Tran, O. K. T., Le, H. D., & Nguyen, A. H. V. (2021). Role of institutional quality in economic development: A case study of Asian countries. *Problems and Perspectives in Management*, 19(2), 357-369.
- UNDP. (2008). *Corruption and Development: A Primer*. United Nations Development Programme, Democratic Governance Group.
- Valeriani, E., & Peluso, S. (2011). The impact of institutional quality on economic growth and development: An empirical study. *Journal of Knowledge Management, Economics and Information Technology*, 1(6), 1-25.
- Yapraklı, S. (2008). Kurumsal Yapının Ekonomik Büyümeye Etkisi: Üst Orta Gelir Düzeyindeki Ülkeler Üzerine Bir Uygulama. *Ege Academic Review*, 8(1), 301-317.

Katkı oranı beyanı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sunmuşlardır.

Çatışma beyanı

Makalenin yazarları, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal kuruluş ile ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederler.

Destek ve teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Ekler

Model 1			
Test	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Karar
F Testi	460.27	0.000	Birim ve/veya zaman etkisi var. Klasik model geçersiz.
LM Testi	4102.70	0.000	Birim ve/veya zaman etkisi var. Klasik model geçersiz.

Hausman Testi	244.06	0.000	Sabit Etkiler Modeli etkin.
Model 2			
Test	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Karar
F Testi	302.45	0.000	Birim ve/veya zaman etkisi var. Klasik model geçersiz.
LM Testi	3730.73	0.000	Birim ve/veya zaman etkisi var. Klasik model geçersiz.
Hausman Testi	274.43	0.000	Sabit Etkiler Modeli etkin.
Model 3			
Test	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Karar
F Testi	770.85	0.000	Birim ve/veya zaman etkisi var. Klasik model geçersiz.
LM Testi	5540.90	0.000	Birim ve/veya zaman etkisi var. Klasik model geçersiz.
Hausman Testi	160.10	0.000	Sabit Etkiler Modeli etkin.
Model 4			
Test	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Karar
F Testi	418.33	0.000	Birim ve/veya zaman etkisi var. Klasik model geçersiz.
LM Testi	4630.02	0.000	Birim ve/veya zaman etkisi var. Klasik model geçersiz.
Hausman Testi	206.59	0.000	Sabit Etkiler Modeli etkin.
Model 5			
Test	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Karar
F Testi	457.66	0.000	Birim ve/veya zaman etkisi var. Klasik model geçersiz.
LM Testi	4936.11	0.000	Birim ve/veya zaman etkisi var. Klasik model geçersiz.
Hausman Testi	267.92	0.000	Sabit Etkiler Modeli etkin.
Model 6			
Test	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Karar
F Testi	479.14	0.000	Birim ve/veya zaman etkisi var. Klasik model geçersiz.
LM Testi	4491.50	0.000	Birim ve/veya zaman etkisi var. Klasik model geçersiz.
Hausman Testi	192.81	0.000	Sabit Etkiler Modeli etkin.

Ek 1. F, LM ve Hausman Testi Sonuçları

Model 1			
Test	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Karar
Birimlerarası Korelasyon	27.762	0.000	Birimlerarası korelasyon bulunmaktadır.
Otokorelasyon	58.014	0.000	Otokorelasyon bulunmaktadır.
Değişen Varyans (Heteroskedasite)	44402.61	0.000	Değişen varyans bulunmaktadır.
Model 2			
Test	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Karar
Birimlerarası Korelasyon	30.762	0.000	Birimlerarası korelasyon bulunmaktadır.
Otokorelasyon	60.164	0.000	Otokorelasyon bulunmaktadır.
Değişen Varyans (Heteroskedasite)	92249.82	0.000	Değişen varyans bulunmaktadır.
Model 3			
Test	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Karar
Birimlerarası Korelasyon	28.488	0.000	Birimlerarası korelasyon bulunmaktadır.
Otokorelasyon	57.989	0.000	Otokorelasyon bulunmaktadır.
Değişen Varyans (Heteroskedasite)	65062.96	0.000	Değişen varyans bulunmaktadır.
Model 4			
Test	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Karar
Birimlerarası Korelasyon	23.370	0.000	Birimlerarası korelasyon bulunmaktadır.
Otokorelasyon	62.476	0.000	Otokorelasyon bulunmaktadır.
Değişen Varyans (Heteroskedasite)	39253.91	0.000	Değişen varyans bulunmaktadır.
Model 5			
Test	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Karar
Birimlerarası Korelasyon	26.926	0.000	Birimlerarası korelasyon bulunmaktadır.
Otokorelasyon	60.194	0.000	Otokorelasyon bulunmaktadır.
Değişen Varyans (Heteroskedasite)	28521.06	0.000	Değişen varyans bulunmaktadır.

Model 6			
Test	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Karar
Birimlerarası Korelasyon	28.821	0.000	Birimlerarası korelasyon bulunmaktadır.
Otokorelasyon	57.830	0.000	Otokorelasyon bulunmaktadır.
Değişen Varyans (Heteroskedasite)	58916.20	0.000	Değişen varyans bulunmaktadır.

Ek 2. Temel Varsayımlardan Sapmalar